

Bilgi Toplumuna Geçiş ve Sorunları

Prof. Dr. İbrahim ORTAŐ, Çukurova üniversitesi. iortas@cu.edu.tr

Geçen hafta “bilgi ağı ve sonrası” ile “üniversiteler konusunda” iki konferans dinledik. Üniversitemiz Tıp Fakültesi Sürekli Mesleki Gelişim Etkinlikleri erevesinde, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yaşar Tonta tarafından " **Bilgi Toplumuna Geçiş ve Sorunları** " konulu bir konferans verildi. Son derece akıcı ve doğru hazırlanmış bir konferanstı. Zamanın yoğun kullanıldığı ve bunun getirdiği yeni bir yaşam biçiminin ortaya çıktığı konuşuldu. Konferansta tarım, sanayi ve bilgi toplumlarının sosyal boyutu ve günümüzde sık kullanılan demokratikleşme kültürü bu erevde işlendi.

Bilgi ağı Dedikleri Bilginin Sürekli Yenilendiği Bir Süreçtir

Günümüz toplumu bilgi ağı veya iletişim çağını en yoğun olarak yaşamaktadır. İnsanlığın 3-5 bin yıllık kısa tarihinde ilkel toplum, feodal toplum, sanayi toplumu ve bugün de bilgi toplumunu yaşamaktadır. İnsanlığın geçmişten günümüze küreselleşen süreçte her dönemin kendine özgü unsurları bulunmaktadır. Feodal toplumun gücü insan ve 1000 küsur yılda gerçekleşti. Sanayi toplumun gücü makine ve yaklaşık 300 yıllık bir geçmişi var, ancak bilgi toplumunun itici gücü insan ve 100 yıllık bir geçmişi var ve hızla yaygınlaşmaktadır. Bugün bilgi ağı kavramı yavaş yavaş yaşamımıza yön vermeye başladı. Çoğumuz bilgi çağının ismini duymasak da onun ürünleri ile bir anda tanıştık bile. Nasıl ki bizler sanayi ağı nedir, geçmişte dünyada ne tür süreçler geçirdiğini bilmeden bir anda elektrik ile tanıştık ve onun ile çalışan bütün aletleri köy yerinde bulduysak, anında bilgi çağının ürünleri ile de karşılaşıyoruz. İnternet'in artık bizleri dünyanın neresinde olursak olalım bilgiye ulaşmayı anında sağladığımız gibi.

İnsanlığın geçirdiği toplumsal değişimin evrimi eğere rakamlar ile ifade edilmek istenirse, aşağıdaki tablodaki görüntü ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal dönüşümler İtici gücü Süre (Yıl)

Tarım Devrimi	İnsan	1000
Sanayi Devrimi	Makine	300
Bilgi Toplumu	Bilgi	>100

Bilgi Toplumu ve Küreselleşme

Bilgi toplumunda iletişimin hızlandığını, statik hiyerarşiden esnek yapılanmaya ve açık iletişime geçmesi nedeniyle de bilgi toplumunun önemi vurgulandı. Teknolojinin yardımı ile bilginin hızlı dolaşımı beraberinde insanın dolaşımı hızlandırdı. Bu da dünyanın düzleşmesini ve küreselleşme olgusunu hızlandırmıştır. Arık bilgi sınırlarını aşmıştır.

Sayın Tonta'nın ifadesi ile, ayrıca küreselleşme sürecinde

1492-1800 yılları arasında ülkelerin

1800-2000 yılları arasında şirketlerin,

2000-bireylerin kürselleştiği vurgulandı

Küreselleşme ve dünyanın düzleşmesi ile bilgi toplumuna geçiş arasındaki ilişki vurgulandı. Dünyanın düzleşmesinde Windows, Netscape, iş akışı açık kaynakların bilgisayarda yaygınlaşması ile gelişen sürecin konumu işlendi. Günümüzde dünyanın düzleşmesi, bilginin açık erişim ile ulaşılmasının hızlanması yeni ve açık bir toplum da yaratmıştır. Yeni toplumun adı “bilgi toplumu” açık bir toplumdur, ve serveti de bilgidir. Ancak bilginin oluşumu ve gelişimi ise başlı başına bir durumdur. Ha demeyle veya ben de isterim demek ile olmuyor. Derin ve yerleşik bir bilgi birikiminin olması gerekir. Bu da ancak sağlam geleneği olan üniversiteler ile sağlanabilir diye düşünüyorum.

Bilgi Çağının Maliyeti de Pahalı, Ürünleri de Pahalı

Bilgi toplumu ürünlerinin değerini de etkilemektedir. Örneğin tarım toplumunda ve devriminde bir kilo pamuk 1 dolar ilen, sanayi toplumunda bir kilo traktörün kilosu 10 dolar, bir kilo uçağın fiyatı 300 dolar, bir kilo bilgisayarın kilo 1000 dolar olduğu belirtiliyor. Ancak bilgi çağında bilginin kilosu da para ile ölçülemeyecek kadar pahalı. Ayrıca bilgi kullanılarak tüketilmiyor, tersine gelişebilmektedir de. Bu da dünyanın geldiği konumu ve bilginin katlanarak gelişmesini ortaya koymaktadır. Prof. Dr. Yaşar Tonta'nın belirttiğine göre, 2000 yılında 5 Exabayt kapasiteli bilgi üretilirken, 2006 yılında 161 Exabayt'lık bilgi üretilmiştir. Bu artışın hızlanarak gelişeceğini ve geleceği kestirilemeyeceği söylenmektedir.

Bilgi Çağı İnsanları Gelir Dağılımı Yönünden Ayırıyor mu?

Bilgi dolaşımı ve yarattığı etki ile bir çok teori ile çeşitliliği de işlenebilir. Ancak bilgi toplumunun geldiği konum ile insanlığın karşı karşıya kaldığı gelir dağılımı adaletsizliği gelişmiş ülkelerin daha da zenginleşmesi, diğer tarafta yoksulluğun katlanarak büyümesi konusundaki sorunun da ayrı bir yönü olarak işlendi. Denildi ki efendim bilgi toplumu diğer toplum veya kişilerin de kendilerini ifade etmeye yaradığı ortadadır. Hem evet hem hayır. Konuyu derinlemesine tartışmaya değer bir konu olarak görüyorum. İngiltere’de son on yılda 64 dolar milyarderleri oluşmuşken, sokakta yaşayan ve evsizlerin sayısının da arttığı biliniyor. Türkiye’de GSMH’nın %49 nüfusun %1 tarafından kullanılıyor ve son 4 yılda 32 dolar milyarderleri oluşmuş, aynı şekilde toplumun geniş bir kesimi yoksullaşmıştır. Dünyanın gelirinin %85’i batının gelişmiş %15’lik nüfusu kullanırken geriye kalan dünyanın %85’i dünya gelirinin %15’ini kullanıyor.

Bilgi toplumunun yarattığı diğer bir konu serbest pazarın yaratacağı etkidir. Bugün bilgi çağının yarattığı teknoloji ile ekonominin kazandığı hızlandırılmış süreçtir. Deniliyor ki serbest ekonomik koşullarda isteyen ülke istediği ülkede satın alınabilir. Bu da dünyanın dengesiz gelir dağılımı, para politikaları nedeniyle istenmeyen haksız kazançlara neden olabilmektedir.

Türkiye Bilgi Çağına Nasıl Geçiş Yapacak

Bilgi çağı bazı ülkelerde doğal mecralarına göre tarım toplumundan sanayi toplumuna ve doğal olarak bilginin en üst düzeyde kullanımı olan bilgi toplumuna geçiş sağladılar. Ancak diğer toplumların durumu nasıl gelişecektir. Prof. Dr. Emine Kocabaş, çok ilginç bir soru sordu. Soru şu “Geri kalmış tarım toplumları bilgi çağı sayesinde sanayi devrimini yaşamadan

bilişim devrimini yaşayabilirler mi? Soru çok akılcı ve üzerinde mutlaka çalışılmalıdır. Buna cevap olarak bugün Hindistan'ın bir tarım toplumu olduğu gibi hem de silikon vadisine sahip olduğu da biliniyor. Ancak bu konunun evrimi nasıl olmakta veya nasıl olacaktır sorusu açıkta bulunmaktadır. Aynen suyun buz halinden anında buhar haline geçişi gibi mi olacak. Yoksa başka şekilde mi olacak onu bilmiyoruz. İletişim psikologlarının ve sosyologların konuya açıklık getirmelerini isterim.

Bir diğer sorum da şudur. Bugün bu hızla devam eden bilgi toplumu toplum sağlığı ve psikolojisi üzerinde ne tür etki yaratacaktır. Bu sorunun da cevabının halk sağlığı, iletişim psikologları ve fizyologlar tarafından tartışılması gerekir diye düşünüyorum.

Bilgi toplumunun önemli süreçlerinden biri de insanın sürece doğrudan katılması olarak tanımlanmaktadır. İnsanın bulunduğu ortamda üretimi yönlendirmesi ve organize edebilmesi yanında en alttaki ve en üstteki çalışanlar ile doğrudan iletişim içinde bulunarak sürece doğrudan katılmaktadır. A. Toffler'in ifadesi ile "bilgi düzeyinin yönelmesi ve kullanımı ile insanın yönetimi arasında bir ilişki" olduğu vurgulanıyor. Bugün sık sık eleştirdiğimiz medyanın içinde bulunduğu konum sanırım bunu en iyi ifade ediyor.

İnsanlık Yeni Bir Çağı Yaşadığını Hissetmeye Başladı

Evet insanlık yeni bir çağda. Bu çağın ciddi sorunları da berberinde getirdiği muhakkaktır. Bu çağı kolay atlamanın yolu sanırım her yönü ile eğitim ve bilimsel alt yapın bilgi çağının gereklerine ve teknolojisine uydurmak gerekiyor. Bugün Hindistan'da yüz milyonlar açlıktan ölürlen, iyi eğitilmiş kişiler de dünyaya bilgi çağına yazılım programı yapabilmektedir. Bir tarafta eğitimsiz ve açlık ile burun buruna olan yığınlar diğer tarafta da iyi eğitilmiş beyin gücü. Benim görebildiğim ve öngörüm ülkemizin de yavaş yavaş buraya doğru gidiyor olmasıdır. Dengesiz ve birbirinden kopuk ve ayrılmış bir gelişme yerine, toplumun eğitim düzeyinin belirli bir yere getirtilerek bilgi çağını yakalamayı daha çok benimserim.

Bugün bilgi çağı araştırma ağırlıklı bir yapılanmadan geçiyor. Üniversitelerimizin bu yapılanmayı ve öngörüü bugünden görerek yarının projeksiyonlarını çıkarmaları gerekir. Sanırım bu dinamiği gören üniversiteler de ileride çağından kopmamış üniversiteler olacaklardır.

Üniversitelere Büyük Görev Düşüyor

Üniversitelerimizin bu bilinçle yarını bugünden planlayarak çağından kopmamamsı gerekir. Üniversite bence bilinmeyen bilinen duruma getirmek, toplumu dinamik kılmak ve yaptığı yenilikçi araştırmalar ile insanlarını araştırmacı yetiştirerek nitelikli ortam yaratmaya çalışması gerekir. Ayrıca bu konuda 14 Mayıs 2007 tarihinde Çukurova Üniversitesi - Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) konferansları programı çerçevesinde TÜBA asli üyesi Sayın Prof. Dr. Derin ORHON dostumuzun, "Devlet Üniversitelerinin Durumu ve Geleceği" konusundaki sunusu da çok anlamlıydı. Sayın Orhon hocam üniversitelerin mevcut durumu ve geleceğe ilişkin rolü konusundaki söyleşi de bu anlamda doyurucu nitelikteydi. Üniversiteleri üniversite yapan unsurların başında her türlü bilginin tartışılmasına zemin hazırlamasıdır. Prof. Cahit ARF'hocanın ifadesi ile; "Üniversiteler gerçeklerin tartışılarak arandığı kurumlardır... Tartışma olmayan yerler üniversite değildir..." Üniversitelerin bu tür konuları daha açık yüreklilikle tartışmaları çok yararlı olacaktır.

Gerçekten hızlı yaşamın bol olduğu zorlu ve yorucu bir çağa girdiğimiz ortada. Bu süreçten kopmamak için çok çalışmak ve iyi bir bilimsel örgütlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Sayın Prof. Dr. Yaşar Tonta'nın **Bilgi Toplumuna Geçiş ve Sorunları** konusundaki sunumu dinlerken, bizim geleceğe yönelik üstümüze düşen görevler ve kendimize vazife edinmemiz gereken konuların ne denli ciddi oluşunu kendiliğinden ortaya çıktı. Bu anlamda sunu çok ders alınacak nitelikte anlamlıydı. En azından belki bilgi toplumu hakkında çok az şey bildiğimiz için sunu bana anlamlı geldi. Bazen bir cümle bile insan beyninde şimşekler çakabiliyor. Beynimde bazı şimşekler çaktı ve sunu bana doyurucu geldi ve çok zenginleştirdim.

Başta geleceğe yönelik proje üretmek zorunda olan veya proje üretmek isteyen yetkililer olmak üzere akademisyenler ve bilim insanları olarak bir çoğumuzun bu tür sunumları izlemelerini isterdim. Hatta bu konudaki gelişmelerin sürekli izlenmesi ve tartışılması için sistematik bir yapılanmaya geçilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum.

Bilgi çağını yakalamak ve kaçırmamak dileği ile.